

18.12.2024

EOAK/5989/2024

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Maija Sakslin

Esittelijä: Notaari Sanna-Kaisa Frantti

TARKASTUS: TURVALLISUUS- JA KEMIKAALIVIRASTO TUKES 21.11.2024

Tarkastusajankohta

Torstai 21.11.2024 klo 13.00–16.00

Turvallisuus- ja kemikaalivirasto Tukesille on varattu mahdollisuus kommentoida pöytäkirjaluonnosta. Kommentit on annettu 18.12.2024.

Osallistajat oikeusasiamiehen kansliasta

apulaisoikeusasiamies Maija Sakslin
esittelijäneuvos Terhi Arjola-Sarja
esittelijäneuvos Susanna Wähä
notaari Sanna-Kaisa Frantti

Osallistajat tarkastuskohteesta

päjohtaja
tieto- ja kehitysyksikön johtaja

1 YLEISTÄ

Apulaisoikeusasiamies tarkasti Turvallisuus- ja kemikaalivirasto Tukesin (myöhemmin Tukes) toimintaa yleisellä tasolla.

Tukesia koskevia kanteluita tulee oikeusasiamiehen kansliaan harvakseltaan, kantelut koskettavat yksittäisiä asioita. Yleisimmin esille nousee kaivostoimintaan liittyvät kantelut ja tarkastushetkellä vireillä oli kolme yksittäistä kantelua.

1.1 Asiakirjat ja keskusteluteemat

Tukesin yleisesittelyn sekä ajankohtaisten kysymysten lisäksi keskusteluteemoiksi ilmoitettiin ennakkoon seuraavat:

- hyvä hallinto ja hallinnon yleislait Tukesin toiminnassa (mm. hallintolaki ja viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettu laki)
- viraston sisäinen valvonta
- sidonnaisuudet ja sivutoimet
- hallintokanteluiden ja ns. kansalaiskirjeiden käsittely
- automaattinen päätöksenteko
- tekoälyn hyödyntäminen
- yhteistyö EU:n instituutioiden ja virastojen kanssa
- oikeusasiamiehen kanslian vuoden 2024 vuositeema ”Digitalisoitua julkinen hallinto ja perusoikeudet”.

Ennakkoon Tukes esitti toiveen, että keskusteluissa nostettaisiin esille myös lakisääteisten tehtävien hoitaminen ja valvonta;

- laillisuusvalvojan ja viraston näkökulmat ja niiden kalibrointi
- toimintamäärärahojen leikkausten vaikutukset lakisääteisten tehtävien hoitamiseen
- vaativien uusien lakisääteisten tehtävien hoitaminen

Pyynnöstä Tukes toimitti etukäteen työjärjestyksen sekä tarkastuksen jälkeen vielä tarkastukseen liittyvät esitykset.

1.2 Yleistä tarkastuskohteesta

Tukes on lupa- ja valvontaviranomainen, joka edistää tuotteiden, palveluiden ja teollisen toiminnan turvallisuutta ja luotettavuutta. Tukesin toimiala kattaa laajasti erilaisia ihmisten ja ympäristön turvallisuuteen vaikuttavia toimintoja.

Tukesilla on merkittävä asiantuntijan rooli turvallisuuden ylläpitämisessä ja yhteiskunnan varautumisessa normaali- ja kriisioloissa.

Tukesissa on viisi yksikköä: kemikaalit, teollisuus, tuotteet, FINAS-akkreditointipalvelu sekä tieto- ja kehitys. Toimipaikat sijaitsevat Helsingissä, Tampereella ja Rovaniemellä ja työntekijöitä on lähes kolme sataa.

Tukes toimii usean ministeriön ohjauksessa. Hallinnollisesta ohjauksesta ja valvonnasta vastaa työ- ja elinkeinoministeriö (TEM). Omilla toimialoillaan virastoa ohjaavat yhteistoiminnassa TEM, liikenne- ja viestintäministeriö, maa- ja metsätalousministeriö, sisäministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö ja ympäristöministeriö.

2 KESKUSTELUSSA ESIIN NOUSSUTTA

Tarkastuksella keskusteltiin ennakkoon ilmoitetuista teemoista sekä esitysten aikana esille nousseista kysymyksistä.

Tarkastusteemoja on yksityiskohtaisemmin käsitelty pöytäkirjan liitteenä olevissa Tukesin toimittamissa esityksissä.

Erytyisesti keskusteluissa nousi esille Tukesin resurssit nyt ja tulevaisuudessa. Tarkastusta edeltävänä päivänä Tukesin henkilöstölle oli pidetty tiedotustilaisuus YT-neuvottelujen lopputuloksesta ja tiedote asiasta julkaistiin 29.11.2024¹.

Tukesin yleisesittelyssä tarkastajille kerrottiin tarkemmin Tukesin eri yksikköjen toiminnasta. Noin 95 % Tukesin tehtävistä on lakisääteisiä ja pitkälti EU- säännöspohjaista. Resurssien vähennys tulee eittämättä vaikeuttamaan toimintaa. Esimerkkinä nostettiin esille se, ettei esimerkiksi Kemikaalit -yksikössä ole mahdollista noudattaa EU sääntelyn mukaisia määräaikoja käytettävissä olevilla resursseilla.

Yleisesti Tukesissa oltiin huolissaan siitä, miten Tukes voi suoriutua lakisääteisistä tehtävistä tilanteessa, missä resurssit pienenevät, mutta uusia vaativaa erityisosaamista edellyttäviä tehtäviä tulee erityisesti EU:n lainsäädännön perusteella jatkuvasti lisää. Uhkana on, että resurssien huomattava pienentyminen hidastaa asiointijärjestelmien kehityshankkeita, pidentää käsittelyaikoja ja lupajonoja sekä vähentää yritysten yksilöllistä neuvontaa. Huolestuneita oltiin siitä, miten tilanne ainakin pidemmällä aikavälillä vaikuttaa tuotteiden ja palveluiden turvallisuuteen.

Keskustelussa arvioitiin myös haasteita, joita syntyy siitä, että virastoa ohjaa useampi ministeriö. Erytyisesti keskusteltiin viraston ohjaavilta ministeriöiltä asiakysymyksiin saamasta tuesta.

Keskustelussa käsiteltiin johdon tukea vaativissa asiantuntijatehtävissä toimivalle henkilöstölle sekä virkavastuuseen liittyvien kysymysten käsittelyä virastossa.

3 TOIMENPITEET

Apulaisoikeusasiamies seuraa ministeriöiden virastoihin kohdistuvan ohjauksen koordinoitua sekä Tukesille osoitettujen uusien tehtävien resurssointia.

Muilta osin tarkastus ei johtanut enempään toimenpiteisiin.

¹ Turvallisuus- ja kemikaalivirasto (Tukes) yhteistoimintaneuvottelut päättyivät, <https://tukes.fi/-/turvallisuus-ja-kemikaalivirasto-tukes-yhteistoimintaneuvottelut-paattyivat#1fec1de7>

Tiedoksi

Työ- ja elinkeinoministeriö

Maa- ja metsätalousministeriö

LIITTEET

Liite 1 Yleisesittely ”Me olemme Tukes”

Liite 2 Esitys ”Tukes paperimaailmasta digimaailmaan”

Liite 3 Esitys ”Hyvän hallinnon periaatteet Tukesissa”